

Zigmas ZINKEVIČIUS

*Lietuvių kalbos institutas***ŽODŽIŲ PAKEITIMAS DĖL LIAUDIES ETIMOLOGIJOS**

Tai lietuvių kalbos tarmių žodžiai, pakitę dėl sąsajos su kitais tos pačios, neretai tik tariamos, kilmės žodžiais, taip pat turinčiais panašią struktūrą ar reikšmę: *apimestris* Dusetos, Kupiškis, Zietela, *apimestrỹs* Pavandenė ‘apinasris’: *mèsti*; *ãpnarslis* Viekšniai, Akmenė ‘apinasris’: *nárstyti*; *ekertė* Kupiškis, Anykščiai, *ėkertis* Rokiškis, Obeliai ‘eketė’: *kiřsti*, *keřta*; *geivinti* Latežeris, Sirvydo raštai ‘gaivinti’ su minkštuoju *g* dėl *gyvas*; *gramdis* Kaltanėnai ‘grandis’: *gramdyti*; *grepšỹs* (< *grebšỹs*) Marijampolė ‘krepšỹs’: *grėbřtelėti*, *griėbti*; *griūřė* Vilkaviškis, *griūřià* Stakliškės ‘kriauřė’ su minkštuoju *r* dėl *kriauřė*; *grobřtumas* Laukuva ‘gobřsumas’: *grėbti*; *gũdmoterė* Žagarė, Šakiai ‘gudnoterė, dilgėlė’: *móteris*; *gũmžis* Laukuva ‘gužỹs’: *gũmbas*; *igĩ* Leipalingis ‘iki’: *ligi*; *jũg* Žemaičių Kalvarija, Vilento raštai ‘juk’: *jóg*; *kánuolas* Mosėdis, Salantai, Tverai, *kandulỹs* Kuršėnai ‘branduolỹs’: *kąsti*, *kánda*; *kanklėtas* Pařvitinys ‘kotletras’: *kąsti*, *kánda*; *karřtavóti* Biržai, Pasvalys, Baisogala ‘ragauti’ iš slavizmo *kařtavóti* ‘t. p.’ dėl *kárřtas*; *ketveřgas* Veiviržėnai, Saugos, Varniai ‘ketvirtadienis’ iš slavizmo *četveřgas* dėl *keturi*; *kógas* Dusetos ‘kovas’: *atsi-kógauti* ‘atsigauti’; *kóřeliena* Žagarė, Stakliškės, Ukmergė ‘saltiena’: *kóřė*; *kraūřė* Vainutas ‘kriauřė’ su kietuoju *r* dėl skolinio *grūřė* ‘kriauřė’; *kripřlas* Ramygala, Surviliškis, Pasvalys ‘krislas’: *krapřtyti*; *láiksvė* Akmenė, Svėdasai, Salamiestis ‘laisvė’: *laikas*; *lãpkristis* Kretinga, Šatės, Seda ‘lapkritis’: *kristi*; *lementórius* Vilkaviškis, Pasvalys, Dusetos ‘elementorius’: *lemėnti* ‘neaiřkiai skaityti, kalbėti’; *liežũvis* Daukřiai, Kuršėnai, Molėtai, Gervėčiai ‘liežuvis’ su minkštuoju *ž* dėl *liėžia* (liėžti); *likė* Leipalingis, Ukmergė, Dusetos ‘ligi’: *iki*; *mėlninkas* Krokialaukis ‘malũnininkas’ iš skolinio *mėlnikas* (plg. br. *мельник*) su priesaga *-(i)ninkas*, plg. *bit(i)ninkas*; *mėnastis* Gervėčiai ‘mėnuo’ su *-astis* iš tokių žodžių kaip *ãmžinastis*; *mėtuogė* Alsėdžiai, Joniřkis ‘metũgė’: *ũoga*; *miřpãrai* plačiai tarmėse ir Mažvydo rařtuose ‘tam tikros popietinės pamaldos’ iš lenkų *nieszpory* su *mi-* dėl *miřios*; *molerãcija* Dieveniřkės ‘melioracija’: *mólis*; *móřra* ‘vyro sesuo’ iš *móřa* ‘t. p.’: *dukrã*; *pagulĩ* Užventis, Laukuva, Zietela ‘pagal’: *gũla*, *gũlti*; *palãidnas* (*palãidnas*) Vilkaviškis, Butrimonys, Kabeliai ‘palaidas’ su *n* iš tokių žodžių kaip *glėtnas*; *pažarřtis* Šatės, Žeimelis ‘pažastis’: *žarřtyti*; *pėdnyčia* Druskininkai, Krokialaukis, Marcinkonys ‘penktadienis’: *pėdã*; *pėrniai* Gargždai, Biržai, Dusetos, Gervėčiai ‘pernai’ su minkštuoju *n* iš *seniã*; *peřnyčia* Mosėdis, Salantai, Viekšniai ‘penktadienis’ iš skolinio *pėřnyčia* (пярнчуя) su *r* iš *pėřti*; *pirkřlỹs* Eiřiřkės, Gervėčiai ‘pirřlỹs’: *pirkti*; *pirktis* Leipalingis, Azierkai ‘pirtis’: *pirkiã*; *pirmãtelė* Puřsalotas, Dusetos ‘pirmadėlė (karvė)’: *tėlias*; *plãčforma* Noreikiřkės ‘platforma’: *plati*, g. sg. *plãčiõs*; *skeřdžius* Telřiai, Tverai, Šakyna, Butrimonys, Šventežeris, Marcinkonys ‘kerdžius’: *skeřsti*; *skreğždė*, *skreğždė* Molėtai, Aduitiřkis, Tverėčius, Ukmergė, Dieveniřkės ‘kregždė’: *skristi*; *smakaũlė* Kamajai ‘makaulė’: *smėgenys*; *sniņgas* Laukuva ‘sniegas’: *sniņga*; *sparnyčia* Pandėlys, Obeliai, Dusetos, Kupiškis ‘sijonas’ iš skolinio *spadnyčia* su *r* dėl *spãrnas*; *řarmũkřnis* Skapiřkis ‘řermukřnis’: *řarmã*; *řiã* Garliava, Skapiřkis ‘čia’: *řėn*; *řkabãlda* Južintai, Kuktiřkės ‘kas nerangus’ iš *kabãlda* su ř dėl řlubas; *řliũkřslės* Pandėlys, Zarasai, Karsakiřkis ‘řiũkřslės’: *řliũkřstelėti*; *řmaikřtũkas* Kuršėnai ‘smeigtukas’: *řmaikřt* (sukirtimui botagu ar rykřte nusakyti); *řmeņdrė* Ukmergė ‘nendrė’: *řvendrai*; *řtilk* Jurbarkas ‘nutilk’, *řtylėk* Kuršėnai ‘tylėk’: *řa*, *řř*; *řvaipytis* Kuršėnai, Laukuva, Užventis ‘vaipytis’: *řvaipytis*; *tamabusas* Svėdasai ‘autobusas’ su *m* dėl *automobilis*; *triumpas* Smalininkai ‘trumpas’ su minkštuoju *r* dėl *řtrũkas*; *viseip* Kuršėnai ‘visaip’: *řiaip*; *žalsỹs* Dieveniřkės ‘žaltys’: *žãlsvas*; *žarginỹs* Kuršėnai ‘žaginyřs’: *žeręgti*, *žargyti*; *žiurnãlas* Veliuona ‘žurnalas’: *žiũrėti*.